երևին. 'ի հասարակի յոլովագոյն են ծաղկունք քան զանծաղիկս, և արմատք դեղոց քան զհասարակ բոյսս, և պայծառութեամբ երանգոց գերազանցեն բարձրածաղիկքն Հայոց քան զբազում աշխարհաց: Միջնալեռնեայ բոյսք ձգին ընդ 10-12000', և բարձրալեռնեայքն՝ յ'12-13.000', որ 'ի Մասիս ևեթ աճեն, որպէս բազմածաղիկն Քարհերձ-մչկունի (saxifraga muxoides), կապուտակն Աստղիկ ալպեան (aster alpinus), ծիրանեկապոյտն Աստղագեղ (aster pulchellus), Ջանգակծաղիկ քարհերձ, Սագփետուր? (potentilla), և այլն: — Յազգս ազգս ծաղկանց որք զարդարեն զհովիտս Հայաստանեայց՝ նշանաւորք են որակաւ և գեղով վարդենիք, կակաչք, Մարեմայ-ծաղիկն բարձրացօղուն, շուշանն կապուտակ, և բոսորափայլն Թաւիշանման Աղբրաց-արիւն՝ զոր գեղագոյն ամենայն ծաղկանց վկայեն տեսողք եւրոպէացիք, և գտանի 'ի կողմանս Կարնոյ, Մշոյ և Լօռւոյ: Յազգս պտղոց ընտիրք են 'ի Հայս խաղող 'ի հարաւակողմանս, ծիրան 'ի բազում կողմանս՝ որ 'ի Հայոց մուծաւ յԵւրոպա, վասն այնորիկ և ցարդ յանուն աշխարհիս մերոյ առ նոսա կոչի (armeniaca), շլորք, խնձոր, տանձ, դեղձ, նուռն և թութ, յորմէ և շերամ որդն և մետաքս յարևելեան Հայս, սեխ և ձմերուկ. անուանի են պտղատու վիճակք Թորթումայ, Արտահանայ, Կաղզուանայ, Երզնկայ, Ամդայ, Սասնոյ, Բաղուայ, Վանայ, և այլն. գինին Սասնոյ, Մշու, Արղնու, Երզնկայ, և այլն: Ջերմասէր բոյսք լինին 'ի կողմանս Գանձակայ (Ուտի), յԱղձնիս, 'ի Մոկս ուր լինի և ձիթենի, եղջերենի և թզենի. իսկ բամբակ, կնջիթ, ծխախոտ, կտաւատ, գլթոր, 'ի բազում կողմանս. որիզ յարևելեան աշխարհի: Ի ցորենաբեր վիճակս որք բազում են, անուանի է 'ի չորից հազարաց ամաց հետէ Շիրակայ դաշտն բարձր, և վիճակք Կարնոյ, Պինկէօլայ և Խլաթայ. ընտիր է և հաճար Հայոց, որպէս 'ի հասարակի և ամենայն ընդեղէնք և արմտիք 'ի Հայս. ընդ նոսին և խնկունի բոյսք, վասն որոյ քերդողք Լատինաց խնկաւորս և Անուշահոտս կոչեցին զՀայս. նոյնպէս և արմատք բուժից և ներկոց: Ի կարի նշանաւորաց են Լուպակն որ և Մարգատակ և այլ պէսպէս անուամբ կոչի. Խուճճէնն Հայոց, և մեղրահամն Գաղպէ կամ մանանայն՝ որ յամարային եղանակի իջանէ կամ պատի զտերևովք մատուտակի և մամնէգազ փշոյ և կաղնոյ՝ 'ի կողմանս Տարօնոյ, Դ Հայոց և Աղձնեաց: Ընդ սոսին և այլ բոյս սիզոյ՝ յորում լինի ցանկալի Որդն կարմիր, յԱյրարատ նահանգի, յորմէ հանեն զգեղեցկագոյնն կարմրոյ: Իսկ մարմանդք յուռթիք և պարարիչք սփռեալ են յամենայն բարձունս Հայոց, յորս զկէս տարւոյն Թափառին բիւրաւորք Քրդաց և Թիւրքմէնից անթիւ հօտիւք խաշանց, և ոմանք ձմերանի չուեն գնան 'ի լայնատարած դաշտն Մուղանայ, որ յայնմ եղանակի ուռճացեալ դալարանայ, և սառնջական լինի մարդկան և կենդանեաց ջերակարօտից, իսկ ամարանի երաշտանայ և օձուտ լինի՝ ըստ ոմանց:

28. Ի ԿԵՆԴԱՆԻՍ բազմասեռ ճանաչին 'ի Հայս հոյլք հաւուց, մանաւանդ ճախնայինքն ջրասէրք և մացառաղօղք, և զնկարագիրս նախնեաց մերոց որ 'ի Ե դարու՝ զկողմանց Կարնոյ և զԱյրարատայ՝ հաստատեն արդեացս քննութիւնք. յորոց Անգղիացիք բնակեալք 'ի Կարնոյ քաղաքի՝ առաւել քան զ'170 ազգս հաւուց նշանակեցին 'ի սահմանս նորին, և զդաշտ նորուն երամովք հաւուց ծածկիլ ասեն զեզերբք շամբին 'ի բարեշունչ եղանակին. նշանաւորք են 'ի հաւուն Արօսք, որ են կարապք մեծամեծք, և փոքր կարապք, ճայք, ձկնկուլք, սագք և բադք վայրիք, լոր և աքլոր, կաքաւ, փասիան, աղաւնիք մեծամեծք, տատրակք, և արագիլն և կռունկ սիրելի հիւրք Հայոց, և ճնճղուկք բազում. որոց բազմաց անուանք ոչ յիշին, և բազում անուանց անուանակիրքն անծանօթք. զի ցարդ չէ ուրուք խնամով քննեալ զկենդանական արարածս Հայաստանեայց: — Բազմաթիւ են և երէք վայրիք, և անուանի յաւուրց Հայկազանց որս նոցին, որ և զսահմանակից աշխարհաց իշխանս ձգէր այսր. բազում ազգք թուին լինել եղանց և այծեմանց, վլթից և առինց, յորոց և երկայնեղջիւր առն կամ վիթ մի, այլ և կինճք 'ի շամբս, և բոբողունք յեղտիւրս, և գամէշք ընտանեցեալք, իսկ անասուն ընտանի շատ. 'ի Հայկական նահանգին Ռուսաց համարին իբրև 600,000 ընտանի անասունք, յորս 160,000 եղջերաւորք. իսկ յօսմանեան մասնէ ամի ամի ոչխարք ընտիրք աւելի քան զմիլիոն առաքին 'ի Տաճկաստան: Ի գրաստուց ազգի պատուականագոյն են երիվարք և ձիք նժոյգք Գարասպաղու և Քրդաստանի, զոր փոխան գանձուց հարկէին երբեմն վարիչք աշխարհիս՝ դրանն Պարսից՝ 'ի տիրապետելն սոցա. դարմանին և ուղտք յԵրևանեան նահանգի և յարևելեայսն: Ի գազանաց վայրենեաց գտանին վագր և ինձ և բորեան և լուսանունք, արջ, գայլ, աղուէս, շնագայլ, շունք մեծամեծք, ցիռք, և այլն, իսկ առիւծ հազիւ երբեք ուրեք տեսանի: Ի մանունց վայրենեաց՝ ոզնի և կուզ, և ջրշուն և կուղբ: — Յազգս զեռնոց նշանաւորք են նախ ձկունքն առատք 'ի գետս, յորս յաճախագոյն գտանի կարմրախայտն, և 'ի լիճս՝ յորս տառեխ միայն 'ի Վանայն, իսկ 'ի Սեւան իբրև 15 ազգք ձկանց ճանաչին, յորս 12 կոչին հայեցի անուամբք և այլազգեօք, որպէս Կողակ, Բաղդակ, Աղինճան, Իշխանաձուկն, Գեղաքունի, Կռակտուց, Պէօճէկ, Ամառն, Բեխլու, Կարմրախայտ, Չալաձուկն, Զուար. 'ի հզօր գետս լինին և մեծամեծ ձկունք, որպէս յԱրածանի, ուր հինգքն ընդդայս լինել ասացին, և սուզեցաւ 'ի մօտոյ լինել 'ի նմա ձուկն վիթխարի կիտահասակ. բայց առաւել յաճախութեամբ գտանին պատուականագոյնք 'ի ձկանց 'ի բերանս Կուրայ և Երասխայ, յորոց և զանուանի աղկիթն (խաւեար) գործեն, և մեծ աղբիւր է շահու: — Բազմաթիւք են և միջատաց սեռք 'ի Հայաստան, յորոց ոչ սակաւ նորայայտ տեսակս հաւաքեալ բնախօսաց ոմանց Գերմանացւոց՝ բերին յԵւրոպա: Յիշելի է ընդ սոսին և մեղու, որ 'ի կողմանս Խաղտեաց և այլ ուրեք ուրեք ընծայէ առատ և ընտիր մեղր: Ի վնասակար զեռունս նշանաւոր են կարիճք մեծամեծ 'ի կողմանս Աղձնեաց և 'ի գերբուկս աւերակ քաղաքանւոյ, և մուն և մժեղ 'ի կողմանս Երևանայ և Քրդաց, յորոց տագնապեալ բնակչացն յամարանի խուսեն 'ի բարձունս լերանց: